

Lente

Een nieuwe lente, een nieuw geluid. Het gekwetter van de vogels heeft de politici aangestoken. Kandidaat-premier Brinkman heeft zich in het koor gemengd met een (uitgelekte) brief aan Lubbers onder de titel *Lente '93*¹. Brinkman vraagt het kabinet om in de komende weken met een drastisch bezuinigingsprogramma te komen en doet daarvoor een groot aantal suggesties. Tevens vraagt hij het kabinet om nog voor de komende verkiezingen een deltaplan voor de infrastructuur voor te bereiden. Maar het kabinet is ombuigingsmoe. Het zoekt vooral naar wegen om minder te hoeven bezuinigen. De suggesties van Brinkman maken waarschijnlijk dan ook meer kans bij een volgend kabinet.

Het programma van Brinkman omvat vier punten:

- stoot af wat er af te stoten valt. Brinkman noemt in dit verband: (versnelde) privatisering van de NS, openbaar-vervoerbedrijven en de Rijksgebouwendienst; verkoop van school- en andere gebouwen; samenvoeging van de Rijksdienst voor het wegverkeer met de ANWB; overdracht van alle woningwoningen aan de corporaties; het overlaten van de Ziektewet en de WAO (en de WW?) aan de sociale partners en het afstoten van de individuele huursubsidie naar de gemeenten of corporaties (zonder centrale regelstelling);
- schrap in de subsidies wat er te schrappen valt. Genoemd worden subsidies op het terrein van de volkshuisvesting (object- en locatiesubsidies), het onderwijs (studiefinanciering), het openbaar vervoer, de rechtshulp en isolatiesubsidies. Daarnaast moeten de eigen bijdragen omhoog (ouderbijdragen in het onderwijs, verplichte eigen risico's in de volksgezondheid, de ov-jaarkaart);
- fixeer de uitkeringen, de salarissen van ambtenaren en trendvolgers en de budgetten van instellingen in de volksgezondheid op een reële nullijn;
- kom met een 'deltawet' voor de infrastructuur: een hoge-snelheidslijn; de Betuwelijn; een nieuwe spoorlijn naar Groningen en naar Hengelo/Enschede; de A73 in Limburg en de A50 in Brabant, dit alles onder het motto "de achterlandverbindingen in een keer op orde".

Het is duidelijk dat Brinkman toe wil naar een kleinere, efficiëntere overheid, die zich concentreert op kerntaken en de uitvoering van het beleid zoveel mogelijk overlaat aan lagere overheden, sociale partners of de marktsector. Daarvoor zijn goede redenen aan te voeren. In de eerste plaats verwachten burgers en bedrijven van de overheid dat zij flexibel en slagvaardig inspeelt op veranderende maatschappelijke behoeften. In het bedrijfsleven hebben de hogere eisen van afnemers geleid tot een concentratie op kerntaken en tot een organisatie in business units die dicht op de markt zitten. In de overheidsorganisatie hebben soortgelijke aanpassingen nog onvoldoende hun beslag gekregen.

Een tweede reden voor de overheid om zich van allerlei markten terug te trekken, is dat het herverdelingsmechanisme is dolgedraaid door 'strategisch gedrag' van burgers. Het grote aanbod van gratis of bijna gratis voorzieningen door de overheid heeft een geweldige vraag uitgelokt van groepen voor wie die voorzieningen niet bedoeld waren. De daarmee gepaard gaande volume- en allocatie-effecten hebben hoge maatschappelijke kosten veroorzaakt.

Doordat de overheid zich zelf heeft opgezadeld met branchevreemde activiteiten is de collectieve-lastendruk sterk gestegen. De combinatie van hoge collectieve lasten, in het bijzonder de marginale wig, en een hoog minimumloon heeft ertoe geleid dat grote groepen werknemers met een lage produktiviteit uit het arbeidsproces zijn verdreven. Daardoor is een hoge mate van inactiviteit ontstaan. Dit is een belangrijke reden waarom de groei van de Nederlandse economie in de afgelopen decennia is achtergebleven bij die van omringende landen als Duitsland, België, Frankrijk, Italië en het Verenigd Koninkrijk.

In de vierde plaats dwingen de totstandkoming van een interne markt en de ontwikkeling in de richting van een EMU tot een verlaging van de collectieve-lastendruk. Hoge collectieve lasten verminderen de aantrekkelijkheid van Nederland als vestigingsplaats voor bedrijven en hoog opgeleide (mobiele) arbeidskrachten. Dit schaadt het concurrentievermogen van de nationale economie.

In de vijfde plaats vermindert de hoge marginale wig de flexibiliteit op de arbeidsmarkt omdat er nauwelijks financiële prikkels zijn om van baan te veranderen, om- of bij te scholen, kortom te investeren in menselijk kapitaal.

Ten slotte wijzen ook berekeningen van het CPB uit dat een rationalisering van de verzorgingsstaat, waarbij de collectieve-lastendruk met 10% afneemt, op lange termijn veel extra groei en werkgelegenheid kan opleveren.

Op zich is het inzicht dat de Nederlandse variant van de verzorgingsstaat werkgelegenheid en groei kost, niet nieuw. Maar tot nu toe zijn vele pogingen om tot efficiencyverbetering te komen, stuk gelopen op de (gevreesde) ongunstige effecten voor de inkomenspositie van specifieke groepen. Het opvallende in Brinkmans voorstellen is dat deze ongunstige inkomenseffecten nu voor lief worden genomen en dat de nadruk wordt gelegd op efficiencyverbetering die de samenleving als geheel extra groei en werkgelegenheid kan opleveren. De grote vraag is of Brinkman voldoende politieke en maatschappelijke steun voor deze koerswijziging kan mobiliseren of dat ook hij vastloopt in het moeras van de gevestigde belangen. Eén zwaluw maakt nog geen lente.

L. van der Geest

1. Zie *NRC Handelsblad*, 18 maart 1993.